

***A mod/mood és a gemynd/minde* szavak
szemantikai küzdelme az ó- és középanyol
irodalomban**

Kiricsi Ágnes

**PhD disszertációjának
tézisei**

2005.

Az értekezés témája

A disszertáció megírására elsősorban két felismerés ösztönzött. Egyrészt kiváltképp érdekesnek tartottam, hogy a szinonimákban oly bővelkedő óangol nyelv egyik központi szócsoportja az „ész”, „szellem”, „lélek” jelentésű lexémák sora, mely gyakoriságában és sokszínűségében csak a hősi társadalomban egyáltalán nem meglepő „harcos”, „férfi” és „csata” szavakkal vetekszik. Különösnek tartom, hogy habár e tény tükrözi a spiritualitás kiemelt fontosságát az óangol életben, ennek vizsgálata mégsem tartozik a kutatások kiemelt kérdései közé. A téma annál is inkább izgalmasnak ígérkezett, mivel az óangolban meglévő körülbelül 50 hasonló jelentésű szó közül csupán kettő maradt fenn a középanyol periódusban, mindkettő azonban jelentősen módosult jelentéssel. Az eredetileg központi szerepet játszó óangol *mod* szó, amely az „ész”, „szellem”, „lélek” alapjelentések mellett „bátorság”-ot, „büszkeség”-et, és „harag”-ot is jelentett, középanyolban *mood*-dá alakulva fokozatosan felvette a „hangulat”, „kedélyállapot” értelmet, azaz elveszítette korábbi jelentéseit. Ezzel szemben az óangol *gemynd*, az „emlékezés”, „emlékezet”, „megemlékezés” és „emlék” értelmet hordozta, mely ma már csak a *mindful* szóban és olyan kifejezésekben, mint például *to have mind of* „emlékezni” vagy *to bring into mind* „emlékeztetni” lelhető fel. Párhuzamosan a *mod* változásaival, a *gemynd* is megszabadult régi alapjelentésétől, és középanyolban *minde*-vé alakulva a központi lexémává vált, mely „ész”-t, „szellem”-et, „tudat”-ot jelent egészen napjainkig.

A fentiek ismeretében fogalmazódott meg bennem a kérdés, hogy miért történhetett ez a nagy változás a szavak jelentésében, illetve miként tükrözi mindez a kor kultúráját és világképét. Ha megvizsgáljuk, hogy vajon ugyanazt jelentette-e a *mod* az angolszász társadalomban, mint a *minde* a középanyol periódusban, érdekes betekintést kaphatunk abba, hogyan fonódik össze egy szemantikai változás egy többsíkú kultúrtörténeti átalakulással.

Kutatási módszerek

A felvetett kérdéskör sokszínűsége többféle megközelítést igényel. A szakirodalom eddig nemigen foglalkozott a *mod – minde* problémával, illetve az óangol irodalomban előforduló „tudat-ábrázolás” kutatása is szórványos volt, évtizedről évtizedre más és más aspektust hangsúlyozva vizsgálták ennek a szinonimacsoportnak az érdekességeit. A disszertáció első illetve második fejezete az eddigi álláspontokat és elemzéseket veszi górcső alá, kiemelve erőnyeiket és hiányosságait.

Elsősorban három különböző megközelítési mód fedezhető fel az eddigi kutatásokban. Az 1950-es, 1960-as években a tudósok főleg pogány, germán elemek és párhuzamok után kutattak, főképp az óangol elégiákban, de a szemlélet természetesen heves vitákat váltott ki azok körében, akik inkább az óangol versek keresztény vonásait szerették volna hangsúlyozni. Ezeknek az elemzéseknek az a közös jellemzője, hogy egyes sorokat, szavakat kiemelve, a teljes szöveget figyelmen kívül hagyva igyekeztek bizonyítani elméletüket. A heves vitasorozat az 1970-es években elcsendesedett, és csak az 1980-as évek közepén jelent meg ismét a téma Malcolm Godden egyik cikkében. Az ő megközelítése már nem hasonlít a korábbiakhoz: az óangol szövegekben fellelhető klasszikus, antik tradícióra épülő elemeket igyekszik elkülöníteni a germán hagyományoktól. Az új módszer erőnye, hogy sokkal tárgyilagosabban tekint a kérdésre, mint az ezt megelőző kutatók tették, és felfigyel az egymás mellett élő két különféle szemléletre az angolszászok észről, lélekről alkotott képében. Ezt az új, objektívebb látásmódot alapul véve, ám a fellelhető két tradícióról olykor mégis megfélekedve születnek az 1990-es és 2000-es években íródott értekezések (például Antonina Harbus *The Life of the Mind in Old English* című kötete), amelyek további nyelvi kutatásokkal gazdagítják az eddigieket.

A disszertációm célja az, hogy miután ezeket a megközelítési módokat ismerttettem és nézeteiket ütköztettem, egy újszerű és megbízható utat nyissak az elkövetkező kutatások előtt. A dolgozat harmadik fejezete ezt az új utat ismerteti, melynek alapja maga a nyelv, és ötvözi a technika által lehetővé tett legújabb kutatási módszereket a filológiával. Elemzéseimet a számítástechnika fejlődésével a legutóbbi időkben kifejlesztett elektronikus adatbázisok segítségével végeztem, melyek feldolgozzák szinte az egész ó- és középanyol forrásanyagot. A teljes korpusz megvizsgálásával arra kerestem választ, hogy miként alakult a két szó jelentése évszázadról évszázadra és dialektusról dialektusra, az angol írásbeliség kezdetétől 1500-ig, azaz mintegy 650 éven át. Ez a kutatás elég átfogó volt ahhoz, hogy megalapozott következtetéseket vonhassak le a fent leírt szemantikai változásokról.

Két párhuzamos vizsgálatot végeztem, melyek kölcsönösen alátámasztják egymás eredményeit. Az első kísérleti elemzés az 1991-ben összeállított, mintegy másfélmillió szavas *Helsinki Corpus* szövegeit veszi alapul. Habár ez az adatbázis nem tartalmazza az összes fennmaradt forrást, mégis nagyon megbízható eszköznek bizonyult, hiszen egy különösen jól felépített gyűjteményről van szó, mely a szövegtípusok és dialektusok széles skáláját mutatja be a lehető legkiegyensúlyozottabb módon. Az adatbázis gondosan összeállított szerkezete miatt, a kapott eredmények vélhetően nagyon jól tükrözik az évszázadok során végbement szemantikai változásokat. Mivel azonban a kutatott szavak nem túl nagy számban fordultak elő benne (*mod/mood*: óangolban 387, középanyolban 46 példa; *gemynd/minde* óangolban 74, középanyolban 125 példa), elengedhetetlenné vált egy sokkal nagyobb saját korpusz összeállítása a legátfogóbb elektronikus adatbázisokból.

Az óangol forrásokhoz így a *Dictionary of Old English Database* gyűjteményét használtam fel, mely többszöröse a *Helsinki Corpus* anyagának. Ügyelnem kellett arra, hogy a szövegtípusok továbbra is arányban álljanak egymással, elkerülve a felesleges ismétlődéseket, mint például egyazon szöveg különböző kéziratváltozatait, vagy a hitszónoklatok túlsúlyát. Az óangol adatbázis ezzel körülbelül háromszorosára nőtt. A *Helsinki Corpus* közéangol részét két másik elektronikus adatbázissal bővítettem. Egyrészt a *Chadwyck-Healey Individual Literature Collections* igen átfogó anyagát dolgoztam fel, mely majdnem 340 ezer verset tartalmaz a IX. századtól napjainkig, valamennyi fellelhető közéangol verses románccal, drámával, balladával és egyéb költeményekkel. Mivel teljes közéangol prózagyűjtemény egyelőre nem létezik, a *Helsinki Corpus* próza anyagát a *The Middle English Compendium* szövegeivel egészítettem ki, mely a *Middle English Dictionary* teljesszöveges elektronikus archívumát képezi. Az ily módon kibővített korpusz lényegesen megnövelte a kutatott példák számát. Összességében a *mod/mood* lexémáknak 2273 előfordulását elemeztem, melyből 1492 óangol és 781 közéangol szövegekben fordul elő; a *gemynd/minde* szóból pedig 1604 példát, melyből 210 óangol és 1394 közéangol.

Elemzéseimben a *Helsinki Corpus* korszakolását kívántam követni, ami az ó- és közéangol periódust négy-négy rövidebb időszakra bontja. Ez alapján a nyelvi változások jóval könnyebben nyomon követhetők.

Periódusok	Évek
OE1	– 850
OE2	850 – 950
OE3	950 – 1050
OE4	1050 – 1150
ME1	1150 – 1250
ME2	1250 – 1350
ME3	1350 – 1420
ME4	1420 – 1500

Mivel a feldolgozott többi adatbázis nem alkalmaz ilyen korszakolást, a kibővített korpusz anyagát nekem kellett hasonlóan beosztani. Sok esetben kérdéses, hogy egyes művek mikor születtek, a datálás alapja ezért mindig az adatbázisok által felhasznált kéziratok keletkezési ideje volt. Ezen kívül, tudva, hogy a nyelvi változások közéangolban földrajzilag is jól nyomon követhetők, a művek dialektusát is meg kellett határozni, így minden esetben konzultáltam az adott dokumentumra vonatkozó szakirodalommal.

A disszertációnak ebben a részében a nagy mennyiségű adatot táblázatokba foglaltam, és diagrammok sorával igyekeztem átláthatóbbá tenni a folyamatokat. Az analízis előnye, hogy a szubjektivitást mellőzve, kellő tárgyilagossággal tükrözi a két szó változó jelentéskörét.

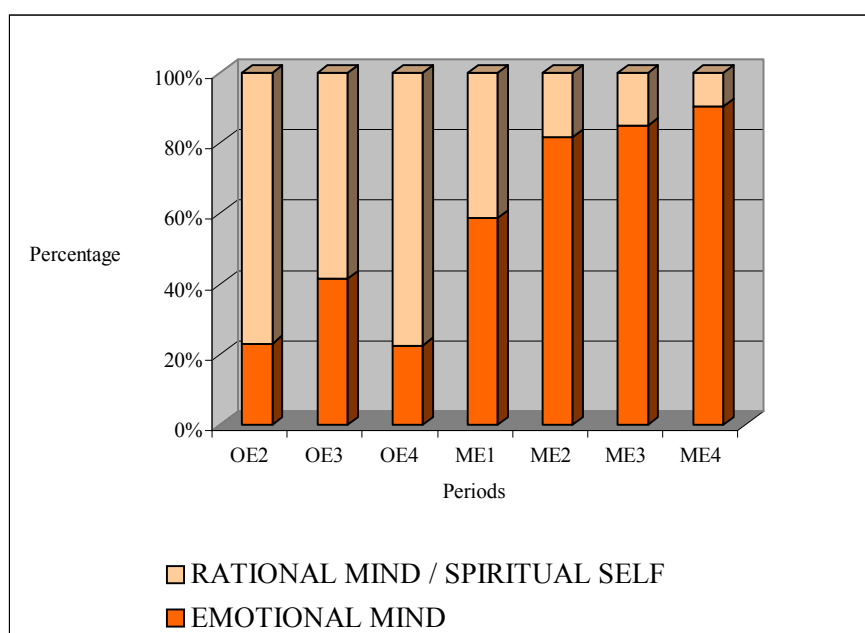
Kutatási eredmények

A két párhuzamos és egymást alátámasztó analízis alapján kimutathatóvá vált a két szó jelentésváltozásának folyamata. Bebizonyítottam, hogy a XIII. században tolódik el a *mod/mood* szó jelentése a „hangulat”, „kedélyállapot” felé, és a régi jelentés szinte kizárólag az északi dialektusokban marad fenn. A könnyebb értelmezés kedvéért a szó jelentéseit két alapsoportba osztottam. Amennyiben a tudat érzelmi vetülete kerül előtérbe (amiből a szó mai jelentése is kialakult), a kategória az „érzelmi tudat” (emotional mind) nevet kapta. Ha a szó inkább racionális értelemben vagy „lélek” jelentésben szerepel, akkor a „racionális tudat/spirituális én” (rational mind/spiritual self) címkét kapta¹.

A *mod/mood* szó jelentése a különböző periódusokban

Periódusok	Σ	EMOTIONAL MIND		RATIONAL MIND / SPIRITUAL SELF	
OE2	592	137	23.14%	455	76.86%
OE3	692	287	41.47%	405	58.53%
OE4	208	47	22.60%	161	77.40%
ME1	34	20	58.82%	14	41.18%
ME2	271	221	81.55%	50	18.45%
ME3	267	227	85.02%	40	14.98%
ME4	209	189	90.43%	20	9.57%

A *mod/mood* szó jelentése a különböző periódusokban

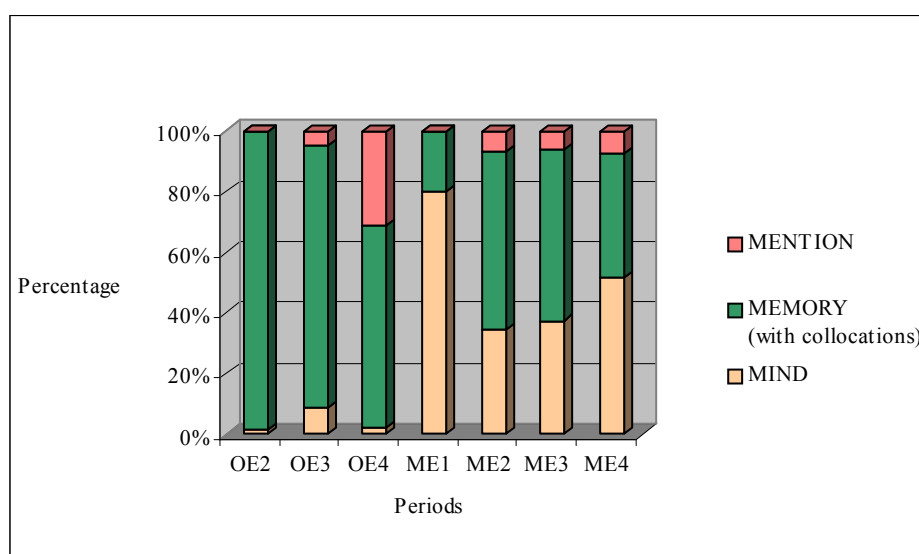
¹ Az angol *mind* szó vitatott és nehézkes magyar fordítása miatt, a táblázatokban meghagytam a sokkal képletesebb angol kategória-címkéket. A magyar változat (tudat, szellem, stb) inkább csak orientációs célokat szolgál.

Egyidejűleg a *mod/mood* szó változásaival, hasonló folyamatok mentek végbe a *gemynd/minde* lexéma szemantikájában is. Ebben az esetben három kategóriába osztottam a jelentéseket: „emlékezet” (memory), „tudat” (mind) és „említés” (mention). Az elemzés során viszont figyelembe kellett venni, hogy a kapott adatok félrevezetőek lehetnek. Fennmaradtak ugyanis középfangolban olyan rögzült kifejezések, melyek nagy részét még ma is használjuk, és melyekben a szó továbbra is az eredeti „emlékezet”, „emlékezés” értelemben tűnik fel, míg önmagában egyre ritkábban áll ebben a jelentésben. Ilyen kifejezések például: *beren in minde*, *bringen unto/into minde*, *bringen oute of minde*, *callen unto minde*, *comen to minde*, *drauen into minde*, *haven minde of*, *kepen in minde*, *time oute of minde*, *holden in/on minde*, *passen oute of minde*, *from/of/oute of minde*, *fallen in/into/oute of minde* and *ben out of minde*. Mivel a kutatás elsődleges célja annak megfigyelése, hogy a szó önmagában mikor jelent „tudat”-ot illetve „emlékezet”-et, az ilyen rögzült kifejezéseket különválasztottam, és így sokkal „tisztább” eredményeket kaptam. Ezek alapján megfigyelhető, hogy a XIII. század második felében már lényegesen nagyobb százalékban (mintegy háromszor több esetben) utal a szó az emberi szellemre, mint csupán az emlékezetre.

A *gemynd/minde* szó jelentései a különböző periódusokban, a kollokációkat is figyelembe véve

Periódusok	Σ	MIND		MEMORY (kollokációkkal)		MENTION	
		Count	Percentage	Count	Percentage	Count	Percentage
OE2	58	1	1.72%	57	98.28%	0	0.00%
OE3	110	10	9.09%	95	86.36%	5	4.55%
OE4	42	1	2.38%	28	66.67%	13	30.95%
ME1	5	4	80.00%	1	20.00%	0	0.00%
ME2	61	21	34.43%	36	59.02%	4	6.56%
ME3	475	178	37.47%	268	56.42%	29	6.11%
ME4	853	440	51.58%	349	40.91%	64	7.50%

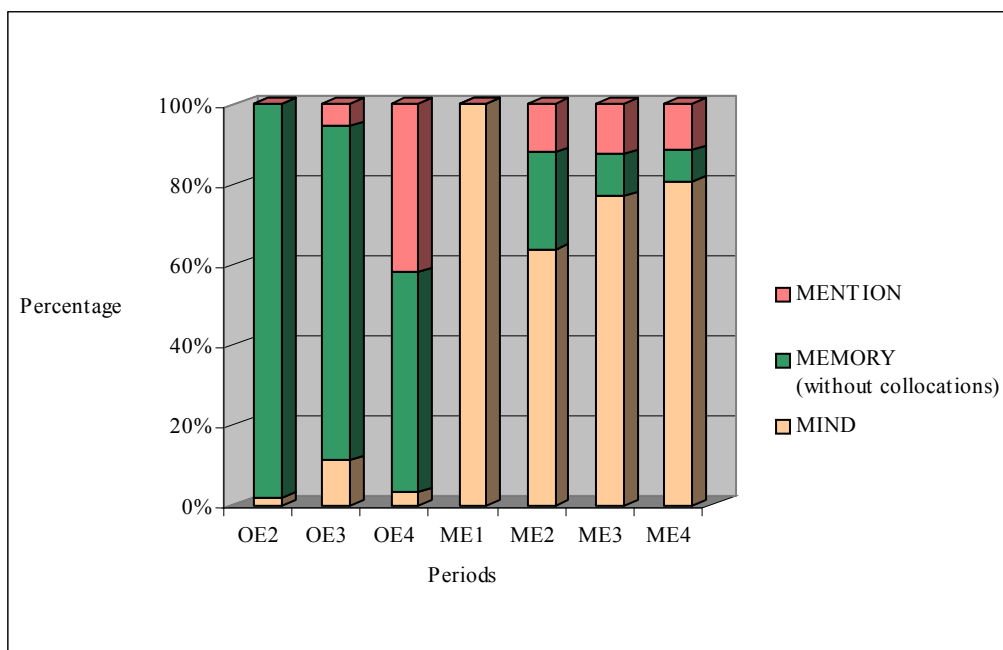
A fenti táblázat százalékaiból készült diagram

A *gemynd/minde* szó jelentései a különböző periódusokban, kollokációkat leszámítva

Periódusok	Σ	MIND		MEMORY (kollokációk nélkül)		MENTION	
		Count	Percentage	Count	Percentage	Count	Percentage
OE2	50	1	2.00%	49	98.00%	0	0.00%
OE3	89	10	11.24%	74	83.15%	5	5.62%
OE4	31	1	3.23%	17	54.84%	13	41.94%
ME1	4	4	100.00%	0	0.00%	0	0.00%
ME2	33	21	63.64%	8	24.24%	4	12.12%
ME3	231	178	77.06%	24	10.39%	29	12.55%
ME4	546	440	80.59%	42	7.69%	64	11.72%

A fenti táblázat százalékaiból készült diagram

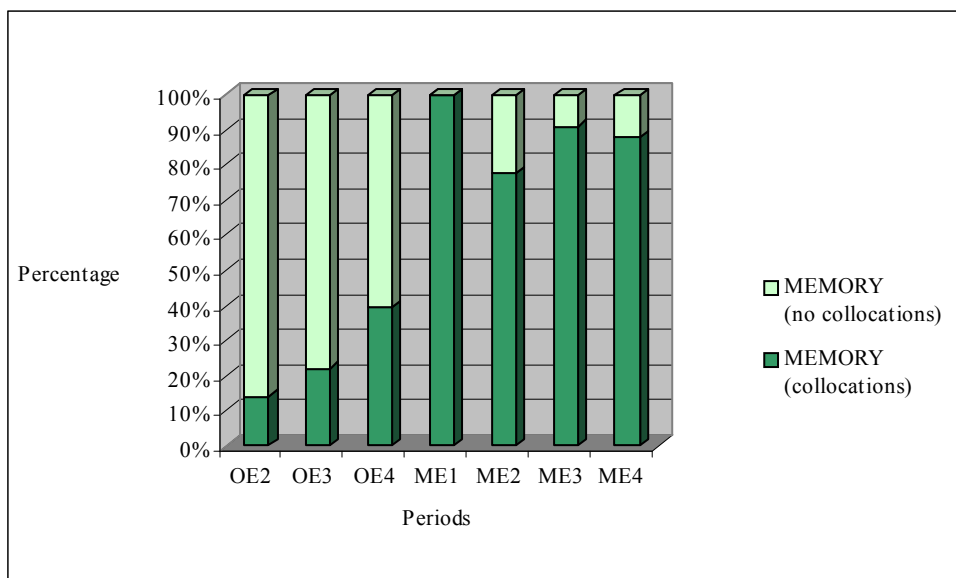

Összehasonlítva az ilyen rögzült kifejezések arányát, bebizonyítottam, hogy azokban az esetekben, ahol a *gemynd/minde* lexéma még „emlékezet” értelemben szerepel, egyre növekszik a kollokációk aránya, míg a szó önmagában állva jól látható mértékben egyre ritkábban fordul elő régi jelentésében.

A *gemynd/minde* szó „emlékezet” jelentésben a különböző periódusokban kollokációkkal és azok nélkül

Periódusok	Σ	MEMORY (kollokációkkal)		MEMORY (kollokációk nélkül)	
		Count	Percentage	Count	Percentage
OE2	57	8	14.04%	49	85.96%
OE3	95	21	22.11%	74	77.89%
OE4	28	11	39.29%	17	60.71%
ME1	1	1	100.00%	0	0.00%
ME2	36	28	77.78%	8	22.22%
ME3	268	244	91.04%	24	8.96%
ME4	349	307	87.97%	42	12.03%

A fenti táblázat százalékaiból készült diagram

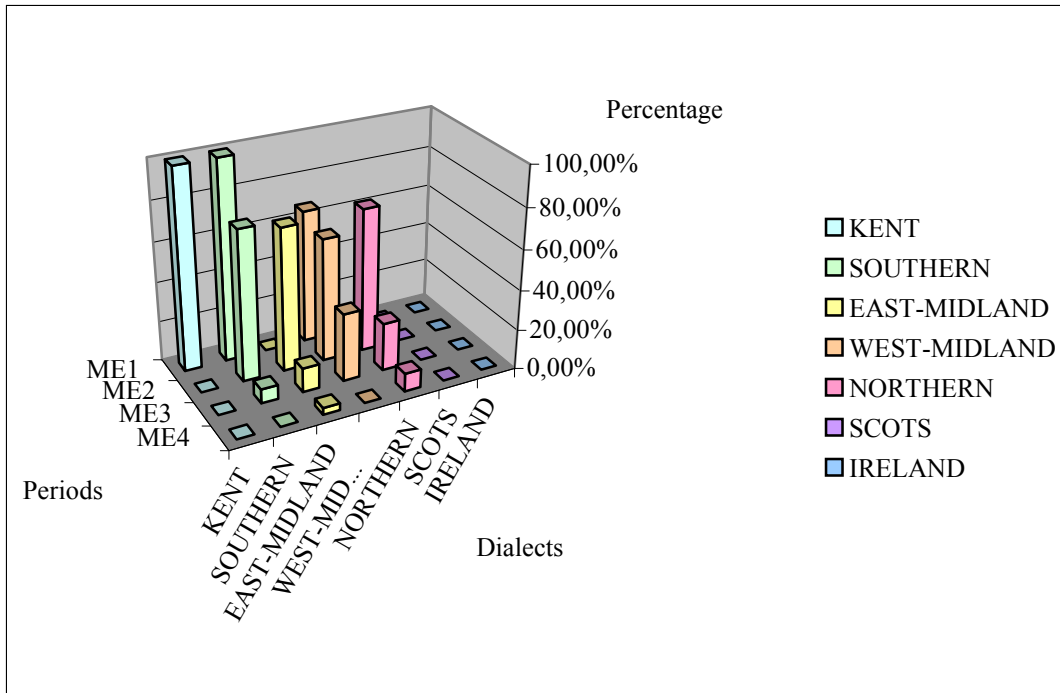
A vizsgálat további eredménye, hogy kutatásommal sikerült az *Oxford English Dictionary* egyik adatát cáfolni. A szótár szerint a *gemynd/minde* szó „említés” jelentése a közéangol periódusban alakult ki, a második kiadás első előfordulásaként az 1325-ös *Deo Gracias*-t említi, míg a legújabb, 2004-es változat, egy még későbbi, 1350-es zsoltárrészletet. A teljes fennmaradt korpusz átvizsgálásával azonban megállapítottam, hogy ennél mintegy 300 évvel korábbi használat is fellelhető, és az óangol *gemynd don* kifejezés valószínűleg a latin *mentionem facere / memoriam facere* mintájára jött létre. Példa erre a következő két idézet:

Pusillo gregi regnum promittens possidenda uel possessa propter elemosynam uendi lumbosque praecinctos et lucernas ardentis esse debere iubet uigilandum quoque serui boni malique mentione facta praecipiens seruorum scientem uoluntatem domini multis ignorantem uero paucis uapulare confirmat lytlo edo ric geheht to hæbbendo agnage fore ælmissa to bebscane & sido ymbgyrdeno & lehtfato beornendo were gerisnelic hateð to wæccenne æc ðon ðræles godes & yfles *gemynd* aworden awærð bebad esne wittende willa drihtnes monigom ðone uncyðig unwittende æc huonum gemersia <gefæstnuid>. (*Lindisfarne Gospels, Luke Heading, 53.*)

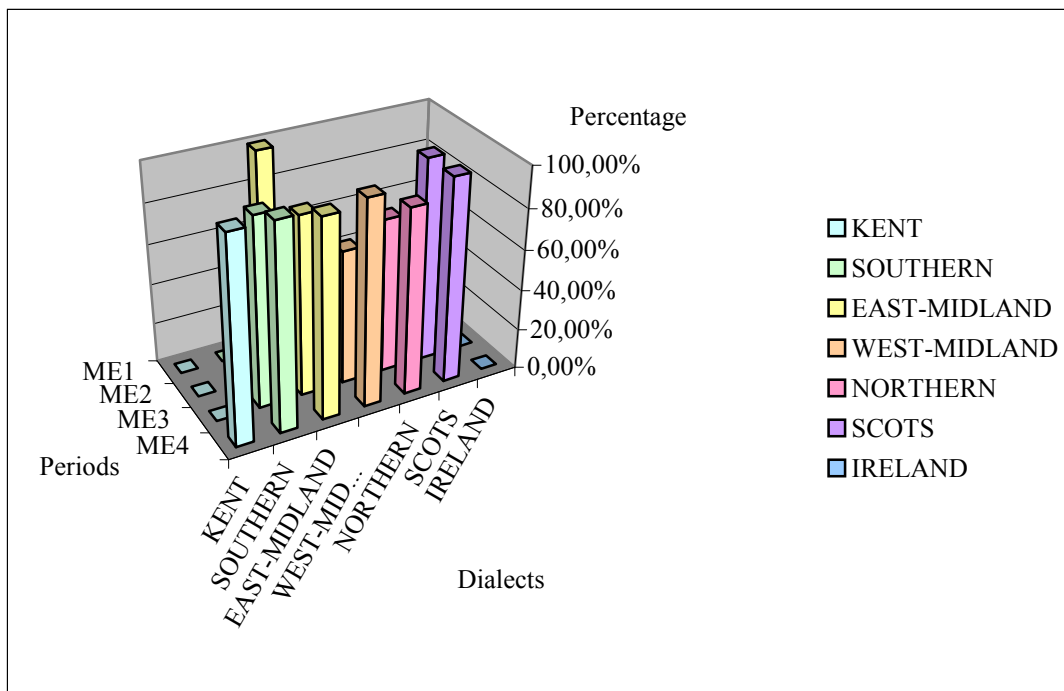

Eac Ualentinianes broðor Benedictes munukes, þæs *gemynd* ic ær bufan dyde, se wæs læwede wer, ac he wæs swyðe eawfæst, se gewunode, þæt he ælce geare ferde of his agenum & becom fæstende to Benedictes mynstre, to þam þæt he onfenge þæs Godes weres bletsunga & gesawe Ualentinianum his geborenan broðor. (*Gregory's Dialogues*, 13.127.30)

A *mood* szó az “ész”, “szellem”, “tudat” jelentésben a különböző közéngangol dialektusokban

A *minde* szó az “ész”, “szellem”, “tudat” jelentésben a különböző közéngangol dialektusokban

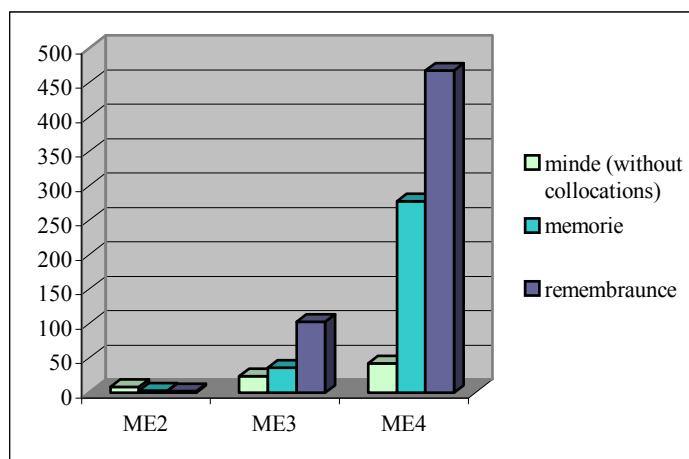
Összegezve a kutatás eredményeit, megállapítottam, hogy a két szó, *mod/mood* és *gemynd/minde* igen látványosan, a XIV. században „cserélt” jelentést. Míg 100 évvel korábban az esetek több mint 70%-ában a *mood* szó töltötte be ezt a szerepet, a XIV. században már több mint 80%-ban a *minde*, és még az északi dialektusokban is ez a lexéma állt legtöbbször az „ész”, „szellem” jelentésben. Ez utóbbi folyamatot mutatja be az előző diagrampár.

Miután a jelentések alakulását a fennmaradt szövegek alapján sikerült felvázolni, az utolsó fejezet arra ad választ, hogy miért mehettek végbe a szemantikai változások, illetve milyen kulturális folyamatokat tükröz mindez. Figyelembe véve az eredményeket, melyeket az adatbázisok részletes elemzésével kaptam, és a korábban felvázolt megközelítési módszerek egyes sajátosságait, a kutatás egy rendkívül sokszínű folyamatra kínál rálátást. A szemantikai változás hátterében nem csupán nyelvi okok állnak, hanem egy érdekes társadalmi és gondolatrendszerbeli változásra is következtethetünk. A disszertáció utolsó fejezete ezeket a veszi sorra.

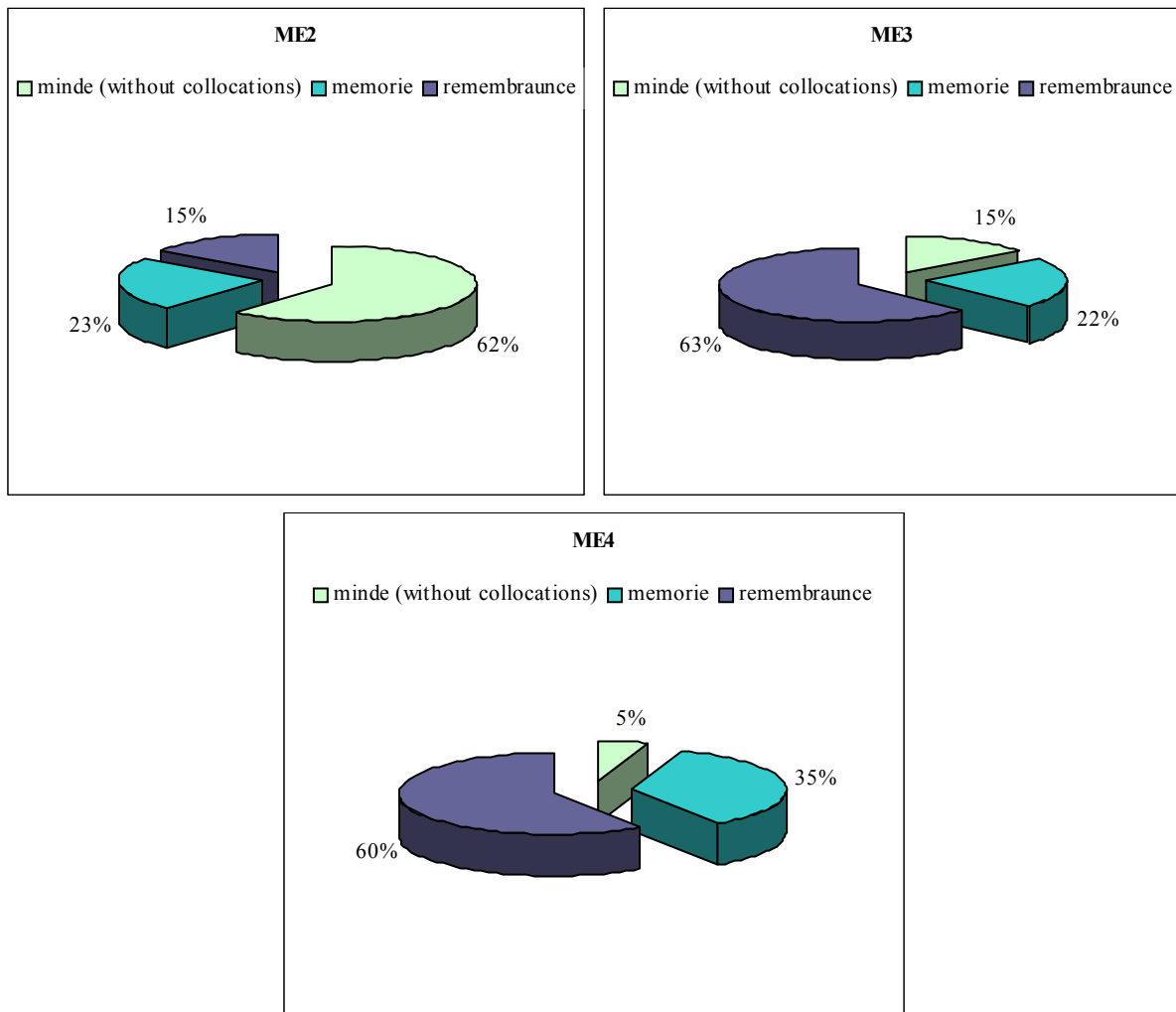
Nyelvi okokként a következőket kell megemlítenem:

- Megállapítottam, hogy a *mod* és *gemynd* szavak fordulnak elő legnagyobb gyakorisággal az óangol prózai szövegekben, míg a többi hasonló jelentésű szó főleg költeményekben tűnik fel. Ez jelentős szerepet játszott abban, hogy éppen ez a két lexéma maradt fenn a kb. 50 hasonló jelentésű óangol szóból.
- Az óangol *gemynd* lexémát alapjelentésében több melléknév és ige támogatta (*gemyndig*, *gemyne (ge)mynan*, *gemynd(gian)*), ám a *mind(e)ful* szó kivételével középanyolban mindezek kihaltak, így a szó – támogatói nélkül – könnyebben változtatta meg, bővítette jelentését.
- A kutatás során világossá vált, hogy a változáshoz hozzájárult a XIII. században francia közvetítéssel megjelent két jövevényszó: *memorie* és *remembraunce*, melyekkel együtt immár három szó jelentett emlékezetet ebben az időszakban, egészen addig, míg a *gemynd/minde* lexéma fokozatosan átengedte régi jelentését az új szavaknak, felvéve ma is használt „ész”, „szellem”, „tudat” értelmét. A jövevényszavak gyors térhódítását mutatják az alábbi diagrammok, az első az előfordulási szám tekintetében, a második százalékos arányban.

A három lexéma előfordulási aránya a középanyol periódusban

A három lexéma százalékos aránya közéngolban

Kulturális háttérként pedig a következőket említhetem:

- Feltételezhetjük, hogy a hasonló jelentésű szavak jelentős része az óangol költészet sajátosságainak megváltozása miatt halt ki. Az angolszász alliteráló és ismétlő verselési módszer (ideiglenes) eltűnésével, nem volt már akkora szükség a szinonimák végeleáthatatlan sorára. Ennek következtében legkönnyebben azok a szavak tűntek el, melyek csupán költői szóösszetételekben, illetve prózában csak ritkán fordultak elő.
- Egyre nagyobb számban íródtak a tudományos és filozófiai munkák a közéngol periódus második felében, igényt támasztva egy kifinomult és precíz angol nyelvű szóhasználatra. Mivel a XIII.-XIV. század társadalmi változásai a középosztály felemelkedését hozta, ezzel egyidejűleg több és több nem latin nyelvű tudományos írás látott napvilágot. Mindemellett a prédikációk, vallási és misztikus művek is egyre gyakrabban születtek angol nyelven, és mivel ezek előszeretettel foglalkoztak a lélek és elme mibenlétével, elősegítették a szókincs változásait.

Az óangol *mod* szó még lényegesen más képet rajzolt az emberi elméről, mint a közéangol *minde*. A klasszikus tradícióban, melyet Alcuin, Alfred és Ælfric képvisel, racionálisabb tudattal találkozunk, mely olykor azonos a halál után tovább élő lélekkel. Ezzel szemben az óangol költészetben megjelenő *mod* sokkal emocionálisabb és nem feltétlenül azonosul a lélekkel. Ebben a hagyományos, népnyelvi szemléletmódban a *mod* nem más, mint a független tudat, mely mintegy belső tűzként indítja tette, harcra a hőst. A szó jelentéseinek látszólagos ellentmondásai épp ezért jól megférnek egymás mellett az óangol időszakban. Harag, büszkeség, bátorság, mind ennek a belső tűznek különféle megjelenési formái, melyek egyáltalán nem negatív fogalmak a hősi társadalomban.

- A fennmaradt szövegek alapján azt is bizonyítottnak tekinthetjük, hogy az angolszász *mod* hagyományos lokalizációja is (szemben a klasszikus tradícióból átvett elképzelésekkel) egy érzelmi tudatképet enged feltételezni, hiszen legtöbbször a mellkasban kapott helyet. Nem véletlenül, hiszen az erős érzelmek fiziológiai változásokkal járnak: gyorsabban ver a szív, mélyebb levegőt veszünk. Ezzel párhuzamosan, mint azt például az óangol kifejezés *heortan gēpohtas* is alátámasztja, a gondolatok is a mellkasból fakadtak, mely magyarázható a lélegzettel előtörő szavak és a gondolkodás összefüggésével. Az óangol értelem és érzelem tehát nagyon szoros egységet képezett, szemben a későbbi nézetekkel.
- A tudomány fejlődésével, az idegrendszer és az agy funkcióinak megismerésével azonban a tudat új helyet kapott. A tanult (immár nem az impulzív, hősi) társadalomban, már a fej ad neki otthont, egy olyan hely, ami sokkal kevésbé érezhető erős érzelmi hatás következtében. Ez a változás is hozzájárult a racionális és emocionális funkciók szétválasztásához, és az új, sokkal racionálisabb tudatkép kialakulásához.
- Ehhez az új képhez talán kevésbé illett az oly sok érzelmi töltettel bíró *mod* szó, melynek mellékjelentései („harag”, „büszkeség”) már egyáltalán nem képezték részét a hősi társadalomban még elfogadott viselkedésnormáknak, hanem egyre elterjedtebb lett a fő bűnökkel való azonosításuk. Mivel a *mod* az új tudat-koncepcióval részben szembenálló jelentéseket hordozott, ez is elősegíthette a szemantikai változást. Érdekes módon, a *gemynd* volt a megannyi hasonló jelentésű óangol szó közül a legracionálisabb, és mivel az emlékezet mindig is részét képezte az emberi agy tevékenységeinek, és számos értekezésben egyik fő funkciójaként szerepel, ezzel is magyarázható, hogy éppen ez a szó vette át a szerepet.

Összességében tehát, a dolgozat elején ütköztetett eddigi eredmények, kiegészítve az új, korpusz-alapú kutatással, újszerű rálátást nyújtanak a nyelvi és kulturális folyamatokra. Disszertációm egyben újrarajzolja az óangol *mod*-ról és a közéangol *minde*-ről alkotott képet.

Az értekezés felépítése

A következőkben az angol nyelvű disszertáció rövidített szerkezetét mutatom be.

- Tartalomjegyzék
- Köszönetnyilvánítások
- Bevezető: a dolgozat célja, a téma sajátosságai
- Az angolszász ész / szellem / tudat eddigi megközelítései
  - o A pogány versus keresztény vita
  - o A klasszikus versus hagyományos tudatkép az óangol irodalomban
    - Az ész / szellem / tudat szerepe a két tradícióban
    - Az ész / szellem / tudat helye a két tradícióban
  - o A szemantikai – irodalmi megközelítés
- A corpus-kutatás
  - o Vezérelvek az adatbázis összeállításához és elemzéséhez
  - o A *mod/mood* és a *gemynd/minde* szavak fő jelentéscsoportjainak ismertetése
  - o Az adatbázis elemzése
- Kutatási eredmények
  - o Nyelvi okok
  - o Stilisztikai okok (óangol költészet sajátosságai)
  - o Egyéb kulturális okok: a tudat racionalizálása, az emlékezet és az érzelmek szerepének módosulása
- Epilógus
- Bibliográfia

A témával kapcsolatos munkák: ösztöndíjak, előadások, publikációk

Ösztöndíjak:

2005: Lynne Grundy Memorial Trust Award (350 £) elnyerése kutatásom folytatására illetve a 2005 júliusában Leedsben megrendezésre került Nemzetközi Középkor Kongresszuson való részvételre.

2003-2004: CIMO (Centre for International Mobility) ösztöndíj a teljes tanévre a Helsinkii Egyetemre. Kutatómunka a disszertáció témájában és közreműködés az angol tanszék *Research Unit for Variation and Change in the English Language* kutatócsoportjának munkájában.

2002: ESSE (European Society for the Study of English) ösztöndíj elnyerése. Nyári kutatómunka Oxfordban (St Edmund Hall, University of Oxford).

2001: 4 hónap a Helsinkii Egyetemen az ELTE és a Helsinkii Egyetem között létrejött kétoldalú csere-megállapodás alapján.

Konferencia előadások:

2005 július: Leeds, International Medieval Congress: “I know it with my Mind but I Can’t Control my Heart’: Investigating Medieval Cognition with the Help of Corpus Linguistics.”

2005 január: Veszprém, HUSSE 7: “The Semantic Changes of “Mind-Words” in Middle English and the Extra-Linguistic Factors Contributing to It.”

2003 január: Debrecen, HUSSE 6: “The Passionate Mind and the Rational Heart; The Location of the Old English Mental Faculty.”

Publikációk:

“From *Mod* to *Minde* – Report from a Semantic Battlefield.” *What does it Mean*, edited by Kathleen E. Dubs, 217-239. Piliscsaba: Pázmány Péter Catholic University, 2003-2004.

Review of *The Life of the Mind in Old English Poetry*, by Antonina Harbus. *Neuphilologische Mitteilungen* 105. (2005): 504-507.

Köszönetnyilvánítás

Nagy köszönettel tartozom elsősorban témavezetőmnek, Dr. Halácsy Katalinnak, aki fáradságot nem kímélve olvasgatta fejezeteimet, tanácsaival mindig előbbre lendítette a munkám. Nélküle nem indultam volna el ezen az úton. Neki köszönhetem, hogy középkori angol irodalmat taníthatok.

Finn témavezetőimnek is köszönöm a sok segítséget. Dr. Matti Kilpiö volt az, aki felkeltette érdeklődésemet a téma iránt, éveken át figyelemmel kísérte munkámat, és rengeteg segítséget nyújtott a saját korpusz összeállításában. Dr. Leena Kahlas-Tarkka pedig nagy türelemmel olvasta disszertációm egyes részeit, és konstruktív kritikájával hozzásegített a munkához. *Paljon kiitoksia!*

A fantasztikus szerkesztői munkáért hálás vagyok gyermekkori barátomnak, Zubor Andrásnak, aki oly nagy lelkesedéssel segített táblázataim és diagramjaim létrehozásában, mintha sajátjai lettek volna. Szabadidejéből rengeteg órát szánt a disszertációmra, és türelmesen viselte szövegszerkesztői csetlés-botlásaimat.

Nagy köszönet illeti kedves barátaimat, a lelki és szellemi támogatásért, a gyakorlati segítségért, és hogy mindig jelen voltak, amikor szükségem volt rájuk. A teljes felsorolás hosszú és hiányos lenne. Oppelt Csabával folytatott sok gondolatébresztő beszélgetés a kellő időben hoztak új inspirációt a disszertáció megírásához. Meleg szíve nagy erőt adott a munkához. Nagy Emő kedvessége, Schandl Veronika biztatása, Pechtol Attila állandó érdeklődése pedig mindig sokat jelentett számomra. Köszönöm minden barátom türelmét és megértését, hogy az utóbbi időben nem mindig voltam elérhető.

A személyes támaszok mellett meg kell említenem az ösztöndíjakat és alapítványokat, melyek lehetővé tették számomra a kutatást itthon és külföldön. Az ELTE, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Helsinki Egyetem, az ESSE, a CIMO és a Lynne Grundy Memorial Foundation segítsége nélkül nem jutottam volna el Oxfordba, Leedsbe és Finnországba. Olyan nagyszerű emberekkel ismerkedhettem meg ezeken a helyeken, mint Dr. Bruce Mitchell és Malcolm Godden, illetve a finn VARIENG kutatócsoport tagjai, akik mind sokban hozzájárultak, hogy megírhasam disszertációm.

Végül szeretnék köszönetet mondani családomnak, akik mindig mellettem álltak és támogattak abban, hogy egyetem után elkezdhessem a doktori képzést. Hálával tartozom nekik biztatásukért, és hogy soha nem hagyták, hogy lelkesedésem és kitartásom elmúljon. Ők voltak minden nap a legfőbb támaszaim.

